

**MITEN TYÖTTÖMYYDESTÄ AIHEUTUVA KÖYHYYS  
HEIKENTÄÄ SOSIAALISTA OSALLISUUTTA?**

Tuija Kojo-Keinonen  
Kandidaatintutkielma  
Sosiaalityö  
Jyväskylän avoin yliopisto  
Jyväskylän yliopisto  
Kevät 2021

## TIIVISTELMÄ

Miten työttömyydestä aiheutuva köyhyys heikentää sosiaalista osallisuutta?

Kojo-Keinonen, Tuija

Sosiaalityö

Kandidaatintutkielma.

Jyväskylän yliopisto.

Jyväskylän avoin yliopisto.

Ohjaaja Minna Strömberg-Jakka

Kevät 2021: 28 sivua.

Tutkielman tarkoituksena on selvittää, miten köyhyys ja erityisesti työttömyyden aiheuttama köyhyys heikentää sosiaalista osallisuutta. Tutkielmassa tutkitaan sitä tilannetta, kun ihminen joutuu oman taloudellisen tilanteensa aiheuttaman köyhyyden vuoksi ikään kuin sivustaseuraajaksi. Teoreettisena viitekehysenä tutkielmassa on köyhyys, osallisuus sekä sosiaalista osallisuutta käsittelevä kirjallisuus. Tutkimusaineisto koostuu aiemmista tutkimuksista osallisuudesta, työttömyydestä, lapsiperheen köyhyydestä ja perhetaustan yhteydestä aikuisiän köyhyyteen sekä näihin liittyvää lähdekirjallisuutta.

Tutkimuksen tulosten mukaan työttömyys on merkittävä köyhyyttä aiheuttava tekijä. Tulosten mukaan työttömyyden aiheuttama köyhyys ei kuitenkaan automaattisesti aiheuta sosiaalisen osallisuuden heikentymistä. Ratkaisevassa merkityksessä ovat läheiset ihmissuhteet ja mahdollisuus kokea itsensä arvostetuksi. Kuitenkin taloudellisesta köyhyydestä ja työttömyydestä johtuva sosiaalisen osallisuuden kokemuksen heikentyminen tuottaa osattomuutta työelämästä, harrastuksista ja muista aktiviteeteista sekä tyydyttävistä ihmissuhteista. Työttömyyden sinällään ei automaattisesti todettu aiheuttavan sosiaalisen osallisuuden heikentymistä. Tässä ratkaisevassa roolissa on läheiset ihmissuhteet, arvostuksen tunne sekä omanarvontunteen säilyttäminen vaikeassa elämäntilanteessa. Olennaista on siis se, että miten työtön pystyy korvaamaan työhön liittyvää sosiaalista kanssakäymistä muilla sosiaalisilla suhteilla.

Tutkimuksen yhteydessä heräsi kysymys siitä, onko yhteiskunnassa käytettävissä olevat työttömyyden palvelujärjestelmien toimenpiteet liian lyhytaikaisia ja itsessään osallisuutta heikentäviä. Tutkimuksessa selvisi, että työttömyyspalvelujen työntekijältä vaaditaan enemmän taitoa toimia palvelujärjestelmän sisällä kuin paneutua työttömän vaikean tilanteen hoitamiseen. Palvelujärjestelmän koettiin aiheuttavan itse asiassa osallisuuden heikentymistä byrokraatiensa vuoksi näin kääntyen tavoitteita vastaan.

Avainsanat: köyhyys, osallisuus ja työttömyys

## Sisällysluettelo

<b>1</b>	<b>JOHDANTO</b> .....	<b>1</b>
<b>2</b>	<b>KÖYHYEDEN KÄSITE</b> .....	<b>3</b>
2.1	MITÄ TARKOITTAABSOLUUTTINEN KÖYHYYS? .....	3
2.2	MITÄ ON SUHTEELLINEN KÖYHYYS? .....	4
2.2.1	<i>Köyhyys hyvinvointivaltiossa</i> .....	5
2.2.2	<i>Työttömyyden aiheuttama köyhyys</i> .....	5
<b>3</b>	<b>OSALLISUUDEN KÄSITE</b> .....	<b>6</b>
3.1	MITÄ OSALLISUUS ON?.....	6
3.2	SOSIAALINEN OSALLISUUS .....	8
<b>4</b>	<b>TUTKIMUSASETELMA</b> .....	<b>9</b>
4.1	TUTKIMUKSEN TEHTÄVÄ JA RAJAAMINEN .....	9
4.2	KIRJALLISUUSKATSAUS TUTKIMUSMENETELMÄNÄ .....	9
4.3	AINEISTON VALINTA TUTKIMUKSEEN .....	10
<b>5</b>	<b>TUTKIMUSAINESTO</b> .....	<b>13</b>
5.1	KÖYHYYS-TEEMA.....	13
5.2	OSALLISUUS-TEEMA.....	15
5.3	TYÖTTÖMYYS-TEEMA.....	17
<b>4</b>	<b>POHDINTAA</b> .....	<b>19</b>
	<b>LÄHTEET</b> .....	<b>23</b>

# 1 JOHDANTO

Alkusyökäyksenä tutkimukselle on ollut vuosi 2020 ja korona, jolloin meistä jokainen on joutunut ottamaan huomioon tietynlaisen sosiaalisen eristyneisyyden tilan, mikä on johtunut laajasti levinneestä koronapandemiasta. Viranomaisten suositusten mukaisesti sosiaalisten kontaktien välttäminen on sulkenut kansalaiset yhteiskunnan sosiaalisista toiminnoista kuten työssä käymisestä fyysisesti työpaikalla tai harrastuksista kotiin. Taloudellisesti köyhälle ihmiselle se ei ole mikään suositus välttää osallistumista esimerkiksi harrastustoimintaan vaan pakkotilanne.

Tutkimuksessa avataan köyhyyttä aluksi yleisemmin kuljettaen tätä ajatusta työttömyyden aiheuttamaan taloudelliseen niukkuuden kuvaamiseen sekä osallisuuden tutkimiseen. Tutkielman metodina ja tutkimustekniikkana on kirjallisuuskatsaus. Tutkimuksessa etsitään vastausta kysymykseen, miten köyhyys ja erityisesti työttömyyden aiheuttama köyhyys heikentää sosiaalisesta osallisuutta.

Pelkästään työn puuttuminen ei ainoastaan aiheuta köyhyyttä. Ennen korona-aikaa Suomessa oli virallisesti noin 60 000 työssäkäyvää köyhää. Kaikkiaan noin 200 000 ihmistä sai vuosittain elämiseen riittämättömien palkkatulojen lisäksi soviteltua päivärahaa, asumistukea tai toimeentulotukea. Heillä sosiaaliturva kompensoi pieniä ansiotuloja. Työssäkäyvien köyhyyden tärkeimpiä syitä ovat pienet ja epäsäännölliset ansiot sekä kalliit asuinkustannukset. Yksinhuoltajuus ja yksinasuminen lisäävät köyhyysriskiä. Tällöin käytettävissä olevat tulot ovat usein yhden aikuisen tulojen varassa kiinteiden kulujen, kuten vuokran ollessa korkea. Myös työn osa- ja määräaikaisuus sekä yksinyrittäminen ovat riskitekijöitä. Köyhyys ei aina ole jatkuva tila, vaan sitä voi kohdata monissa elämänvaiheissa, kuten työttömyys, lapsen syntymä, opiskelu tai vakavan sairastumisen myötä estynyt työnteko. (EAPN European Anti Poverty Network, 2021.)

Tilastokeskuksen (2021) elinolotilaston mukaan köyhyys- tai syrjäytymisriskissä oli 873 000 suomalaista eli 16,0 prosenttia koko kotitalousväestöstä vuonna 2019. Riskissä olevien määrä kasvoi edeltävästä vuodesta noin 17 000 henkilöllä. Muutos johtui ennen kaikkea pienituloisuuden kasvusta. Köyhyys- tai syrjäytymisriski tarkoittaa, että henkilö on suhteellisesti pienituloisen, vajaatyöllisen tai

vakavaa aineellista puutetta kokevan kotitalouden jäsen. Köyhyys- tai syrjäytymisriskiin riittää, että yksi näistä riskeistä toteutuu, mutta ne voivat olla myös yhtäaikaisia. Pienituloisia oli 669 000, vaajaatyöllisiä 376 000 ja vakavaa aineellista puutetta kokevia 139 000 vuonna 2019.

Absoluuttinen köyhyysmääritelmä tarkoittaa, että on olemassa jokin tulojen minimi, jolla ihmisen fyysinen olemassaolo pystytään juuri ja juuri turvaamaan. Suhteellisella köyhyydellä tarkoitetaan yksilön tai ryhmän selkeää huono-osaisuutta verrattuna muun väestön keskimääräiseen elintasoon tai elintapaan. Köyhyydelle onkin esitetty erilaisia syitä yhtä kauan kuin ilmiö on ollut olemassa, ja eri aikakausien välillä on eroja sen suhteen mitkä syyt ovat saaneet enemmistön kannatuksen (Niemelä 2008, 24–25).

Tutkimuksessa tutkitaan mitä osallisuus on ja perehdytään, miten osallisuuden lisäämisellä on tarkoitus vähentää eriarvoisuutta, köyhyyttä, syrjäytymistä ja syrjintää. Osallisuus omassa elämässä tarkoittaa sitä, että ihminen voi elää omannäköistä elämää. Ihmisen pitää myös voida määritellä, mihin toimintaan tai palveluun hän osallistuu. Osallisuus merkitsee mukanaoloa, vaikuttamista sekä huolenpitoa ja yhteisesti rakennetusta hyvinvoinnista osalliseksi pääsemistä (Sosiaali- ja terveysministeriö 2021). Yksilön tasolla osallisuus ilmenee kokemuksena, kun ihminen tuntee kuuluvansa itselle merkitykselliseen ryhmään tai yhteisöön. Yhteisössä osallisuus ilmenee jäsenten keskinäisenä arvostuksena ja luottamuksena sekä mahdollisuutena vaikuttaa yhteisössään. Yhteiskunnan tasolla osallisuus tarkoittaa mahdollisuuksien ja oikeuksien toteutumista sekä ihmisten keskinäistä vastavuoroisuutta (Terveyden ja hyvinvoinninlaitos 2020). Osallisuus tarkoittaa kuulumista ja kuulluksi tuleamista. Se on kokemus siitä, että on osa yhteisöä ja demokraattista kokonaisuutta. Osallisuus voidaan nähdä yhteytenä omiin ja yhteisiin voimavaroihin. (Isola & Suominen 2016, 39.)

## 2 KÖYHYHDEN KÄSITE

Työttömyys ja köyhyys koskettavatkin koko ajan kasvavaa kansalaisten joukkoa. Kuitenkin uusliberalismin hengessä työttömyys ja köyhyys nähdään yhteiskunnassa yksilön ongelmina, eikä niistä muodostu kollektiivista kokemusta. (Saastamoinen 2006, 59–60.) Köyhyys käsitteenä on jossain määrin vakiintunut. Tästä huolimatta köyhyden määrittely ei ole yksiselitteistä silloin, kun köyhyyttä halutaan mitata tai tutkia. (Kainulainen 2013, 12.) Usein köyhyyttä määriteltäessä köyhyys jaetaan absoluuttiseen ja suhteelliseen köyhyyteen.

### 2.1 Mitä tarkoittaa absoluuttinen köyhyys?

Absoluuttinen köyhyysmääritelmä lähtee siitä perusajatuksesta, että on olemassa jokin tulojen minimi, jolla ihmisen peruselämä pystytään turvaamaan. Useat kansainväliset järjestöt käyttävät tällaista lähestymistapaa selvittäessään kehitysmaiden köyhyyttä. Absoluuttisen köyhyden sijaan köyhyys on useimmiten suhteellista köyhyyttä, joka tulee esiin erityisesti tuloerojen kasvaessa. (Salmi, Sauli & Lammi-Taskula 2009, 78–81.) Absoluuttisella köyhyydellä viitataan yleisesti kehitysmaissa esiintyvään köyhyyteen, jossa elämän peruselintasoon liittyvät tarpeet jäävät saavuttamatta esimerkiksi ravinnon saannin ja biologisten perustarpeiden osalta (Moisio 2006).

Absoluuttinen köyhyys on yksinkertaisesti ilmaistuna perustarpeiden puutetta. Tämä tarkoittaa sitä, että ravintoon, vaatetukseen ja asumiseen liittyvät perustarpeet eivät tule tyydytyiksi ja taloudellisten resurssien puutteella on vaikutusta lähes kaikkeen yksilön elämässä. Absoluuttisen köyhyden käsite yhdistetään yleensä kehitysmaihiin ja suurkaupunkien slummeihin ja siihen liittyy perustarpeiden puutteen lisäksi myös sellaisia asioita kuin koulutuksen ja terveydenhuollon puute, syrjäytyneisyys yhteiskunnasta, turvattomuus, huonot ihmisoikeudet ja saastunut elinympäristö. (Kangas ym. 2005, 28–29.) Absoluuttinen köyhyys voi olla pahimmillaan aliravitsemusta, nälkää ja puutetta perustarpeista, jotka kuuluvat inhimilliseen elämään (Eskelinen ym. 2017, 4).

## 2.2 Mitä on suhteellinen köyhyys?

Suhteellinen köyhyys ei tarkoita samalla tavalla puutetta ja kurjuutta kuin absoluuttinen köyhyys. Suhteellinen köyhyys on köyhyyttä suhteessa muihin ja se tarkoittaa keskimääräistä selvästi heikompaan tulotasoa verrattuna muuhun väestöön ja ympäröivään yhteiskuntaan. Suhteellisessa köyhyydessä elävät joutuvat kamppailemaan elääkseen ihmisarvoista elämää ja pystyäkseen osallistumaan yhteiskunnan taloudellisiin, sosiaalisiin ja kulttuurisiin toimintoihin. (EAPN European Anti Poverty Network 2021.)

Useimmiten suhteellisen köyhyyden käsitettä käytetään, kun puhutaan hyvinvointivaltiossa tai teollistuneissa länsimaissa koetusta köyhyydestä, jolloin huomiota kiinnitetään tulotason lisäksi myös yleisemmin elinoloihin ja hyvinvointiin, kuten esimerkiksi väestön terveyteen ja työllisyyteen. Suhteellisen köyhyyden käsite tuo esille sen, että myös länsimaissa koetaan puutetta ja kurjuutta, vaikka se ei välttämättä ole verrattavissa kehitysmaiden absoluuttiseen köyhyyteen. (Kangas ym. 2005, 28–29.)

Suhteellisen köyhyyden määritelmä ottaa huomioon yhteiskunnalliset olosuhteet ja määrittelee köyhäksi ne, joilla ei ole resursseja elää samanlaista elämää kuin muilla saman yhteiskunnan jäsenillä. Köyhyys, kuten kauneus, on katsojan silmissä. Köyhyys on tuomitsemista; sitä ei voi välttämättä todistaa tai osoittaa, paitsi päättelemällä ja ehdottamalla, jopa tekemällä virhepäätelmän. Köyhyyden määrittelyä voi tehdä eri arvonäkökulmilta. (Townsend 1979, 31–34).

Suhteellinen köyhyys puolestaan on suomalaisessa yhteiskunnassa tutumpi ilmiö. Suhteellisella köyhyydellä tarkoitetaan riittämättömiä taloudellisia resursseja osallistua ja toimia yhteiskunnassa odotetulla tavalla. Suhteellinen köyhyys merkitsee hankaluutta saavuttaa yhteiskunnan yleisesti määriteltä vähimmäiselintaso. (Eskelinen & Sironen 2017, 5.) Suhteellisen köyhyysmäärittelyn perusajatus ei ole uusi. Adam Smith (1981, 867–870) totesi välttämättömän kulutuksen ja ylellisyystavaroiden välisistä eroista:

”Välttämättömyyksillä ymmärrän, en pelkästään niitä tavaroita, jotka ovat välttämättömiä elämän ylläpitämiseen, vaan myös sellaisia asioita, joita ilman maassa vallalla olevan ajattelutavan mukaan kukaan kunniallinen ihminen, jopa alimpiin ryhmiin kuuluva, ei voi olla”.

### 2.2.1 **Köyhyys hyvinvointivaltiossa**

Kun puhutaan köyhyydestä hyvinvointivaltiossa, on kyse ennen kaikkea eriarvoisuudesta, ihmisten välisistä hyvinvointieroista ja suhteellisesta köyhyydestä. Eriarvoisuuden Townsend (1993) korostaa olevan ennen kaikkea köyhyyden sosiaalista ulottuvuutta ja sitä, että köyhyyden kokemukseen vaikuttaa taloudellisten resurssien puutteen lisäksi yhteiskunnan sosiaaliset normit, tavat ja kulttuuri, joiden kautta määrittyy yksilön sosiaaliset tarpeet. Oma tilannetta usein verrataan esimerkiksi omaan lähipiiriin tai tiettyyn yhteisöön. Jos oma elämäntyylisi poikkeavaa taloudellisten resurssien vähyyden vuoksi selvästi yhteisön elämäntyylistä, köyhyyttä voi kokea, vaikka perustarpeet olisivatkin pääosin tyydytettyjä. (Townsend 1993, 36.) Therborn (2014) luonnehtii eriarvoisuutta yhteiskunnalliseksi ja kulttuuriseksi ilmiöksi, joka ilmenee kaventuneina toimintamahdollisuuksina elää ihmisen elämää (Therborn 2014, 7). Kangas ym. (2005) ovat todenneet, että köyhyyden kuva ja laajuus muuttuvat käytettävien mittareiden mukaan ja mitä köyhyysrajaa on käytetty (Kangas ym. 2005, 34).

On hyvin yksilöllistä, millä rahamäärällä ihminen kokee voivansa kattaa erilaiset menonsa. Joku saattaa olla täysin tyytyväinen elämään työttömyyskorvauksella, koska ei ole kokemusta esimerkiksi säännöllisistä ansiotuloista. On siis myös hyvin yksilöllistä, milloin ihminen tuntee olevansa köyhä. Tähän vaikuttaa yleensäkin ihmisten erilaiset tarpeet, elämäntilanne, asuinpaikka, tottumukset, kiinnostuksen kohteet ja valittu elämäntyyli. Köyhyys tarkoittaa eri asioita eri ihmisille.

### 2.2.2 **Työttömyyden aiheuttama köyhyys**

Työttömyys on merkittävä köyhyyttä aiheuttava tekijä (Ervasti 2004, 310). Harrastuksiin ja muihin vapaa-ajan toimintoihin osallistuminen sekä sosiaalisten suhteiden luominen ja ylläpitäminen vaativat usein taloudellisia resursseja, joita monilla työttömällä ei ole. Hiilamo (2014) on todennut, että työttömyyden myötä ihminen ei jää paitsi vain ja ainoastaan palkasta, vaan on vaarassa menettää myös osallisuutensa. (Hiilamo 2014, 83.) Kokeakseen itsensä osalliseksi, työttömän olisi pystyttävä rakentamaan elämälleen sisältöä sekä luomaan ja ylläpitämään sosiaalisia suhteitaan vailla työn tuottamaa taloudellista turvaa, sosiaalista statusta ja sosiaalisia verkostoja. Heikot taloudelliset suhdanteet, korkea työttömyysasete, huono työttömyyden hoito ja työkeskeinen arvomaailma ovat yhteiskuntaan liittyviä epävarmuustekijöitä. (Pojula ym. 2007, 19.) Levitan kuvasi jo vuonna 1973, että työttömyys on yksi pääsyy köyhyyteen. Työntekijät saattavat jättää työpaikan joko vapaaehtoisesti

tai sairauksien takia. Voidaan myös kokea, että työmarkkinat saattavat jopa nujertaa yksilön. (Levitan 1973, 11.)

Työnteon kokeminen velvollisuutena on Suomessa vahvaa. Suomessa työvoimapolitiikka toteuttaa aktiivilinjaa ja esimerkiksi sosiaalityön tehtävä on asiakkaidensa aktivointi (Julkunen 2008, 50). Työmarkkinat ovat myös epävakautuneet yhä enemmän, minkä seurauksena yhä useammat työssäkäyvät eivät tule yksinkertaisesti toimeen palkallaan. Osa heistä ajautuu työelämän marginaaliin, jolloin heidän työhistoriansa koostuu työssä käymisen ja työttömyyden jaksotteluista, määräaikaisista työsuhteista ja osa-aikatyöstä. (Airio 2013, 29.) Pitkäaikainen työttömyys, turvautuminen viimesijaisiin tukimuotoihin ja ruoka-apuun, sekä jatkuva taloudellisessa niukkuudessa eläminen ovat selkeitä köyhyyden merkkejä (Saari 2017, 201).

Tutkijoiden keskuudessa on yleisesti ollut vallalla näkemys, että suhteellisen köyhyyden mittauksen lähtökohdaksi on ajatus siitä, että teollistuneissa yhteiskunnissa ilmenevässä köyhyydessä on kyse taloudellisten resurssien puutteesta johtuvasta sosiaalisen toimintakyvyn rajoittuneisuudesta. Sosiaalisen toimintakyvyn rajoittuneisuudella tarkoitetaan tässä yhteydessä sitä, että henkilöllä ei ole mahdollisuutta elää ympäröivässä yhteiskunnassa vallitsevalla tavalla. (Kangas ym. 2008, 3.) Läheisillä ihmissuhteilla sekä elämän sisällön ja tarkoituksen löytymisellä on suuri merkitys esimerkiksi köyhyydessä ja työttömyydessä selviytymisessä (Kortteinen ym. 1998; Vähätalo 1998). Väestöryhmistä erityisesti pienituloiset ja yksinasuvat työttömät näyttävät kuitenkin olevan muihin verrattuna selvästi heikommassa asemassa, kun verrataan mahdollisuuksia osallistua harrastuksiin sekä muihin kulttuuriin ja sosiaalisiin aktiviteetteihin (Niemelä 2005; Siltaniemi ym. 2008).

### **3 OSALLISUUDEN KÄSITE**

#### **3.1 Mitä osallisuus on?**

Osallisuuden viitekehyksessä (Isola ym. 2017) tarkastellaan osallisuutta tilana, joka muodostuu saatavilla olevista resursseista, elämän turvaavista ja inhimillisistä tarpeista sekä toiminnasta. Osallisuuden tilan sisällä hyvinvoinnin erilaiset mahdollisuudet järjestyvät ja tulevat yksilöllisesti näkyviksi. Osallisuus on mahdollisuutta vaikuttaa oman elämänsä kulkuaan, toimintoihin, palveluihin ja joihinkin yhteisiin asioihin. Elämän tarkoitus on yhteydessä muun muassa siihen, kokeeko ihminen itsensä tarpeelliseksi, kuuluuko itselleen tärkeään ryhmään ja kokeeko päivittäiset tekemiset

merkitykselliseksi. Osallisuutta edistämällä voidaan näin torjua köyhyyttä ja syrjäytymistä, sekä vähentää eriarvoisuutta. (Isola ym., 55.)

Raivio ym. (2013) ovat todenneet, että osallisuutta lisäämällä voidaan kasvattaa yksilötason hyvinvointia, mikä heijastuu yhteiskuntaan sosiaalisena kestävyyttenä ja eheytenä. Osallisuus on tietyllä tavalla yleinen arvo, joka on yhteisesti tunnustettu tavoiteltavaksi asiaksi. On kuitenkin haasteellista konkretisoida tavoite toiminnaksi ja toimenpiteiksi, jotka lisäävät juuri osallisuutta. (Raivio ym. 2013, 12–13.) Osallisuus on voimavaratekijä, joka tukee yksilön terveyttä ja hyvinvointia (Rouvinen-Wilenius 2014, 54).

Osallisuus omaan elämään on ennen kaikkea sitä, että ihminen voi elää kuultuna, nähtynä, arvostettuna, ymmärrettynä ja merkityksellisenä osana erilaisia suhteita, ryhmiä ja yhteisöjä. Kantavana ajatuksena voikin pitää osallisuutta pohtiessa filosofi Hegelin ajatusta siitä, että ihmisen on oltava ensin arvokas muiden silmissä voidakseen olla sitä omissa silmissä. (Isola ym. 2017, 25.)

Osallisuus on käytettävissä olevaa resurssia, esimerkiksi mahdollisuus kohtuulliseen toimeentuloon, harrastuksiin, sivistykseen, turvaan, luontoon ja taiteeseen. Osallisuus tarkoittaa myös sitä, että yksilö pystyy osallistumaan resurssien hallintaan. Tähän hallitsemiseen vaikuttavat yksilölliset tekijät, kuten osaaminen ja motivaatio. Osallisuus on kuulumista hyvinvointia tuottaviin kokonaisuuksiin. Osallisuuteen liittyy vahvasti elämän merkityksellisyyttä lisäävät vuorovaikutussuhteet. Osallisuuteen kuuluu vaikuttaminen oman elämän kulkuun, mahdollisuuksiin, toimintoihin ja palveluihin sekä myös yhteisiin asioihin. (Isola ym. 2017, 5.)

Osallisuus on yksi keskeinen tekijä yksilön hyvinvoinnin kannalta, vaikka kausaalisia yhteyksiä osallisuuden ja hyvinvoinnin välille onkin vaikea esittää. Raivion ym. (2013) mukaan ollaan yksimielisiä siitä, että osallisuus ja sosiaaliset verkostot toimivat suojaavina tekijöinä syrjäytymistä, hyvinvointivajeita ja disorganisaatioilmiöitä, kuten rikollisuutta ja huumeiden käyttöä vastaan. Merkittävimmät hyvinvointivajeet liittyvät työllisyyteen, toimeentuloon ja terveydentilaan. Osallisuuteen liittyy yksilöiden ja yhteisöjen välistä vastavuoroisuutta ja altruismia eli pyyteetöntä lähimmäisenrakkautta sekä normien hyväksymistä. Tämä edellyttää kuitenkin luottamusta toisia ihmisiä ja yhteiskuntaa kohtaan sekä yhteiskunnan instituutioiden toimivuutta ja kehittyneisyyttä. (Raivio ym. 2013, 19.)

### 3.2 Sosiaalinen osallisuus

Sosiaalista osallisuutta pidetään tärkeänä tekijänä sosiaali-, työllisyys- ja terveystaloudessa. Yleisimmin sosiaalisen osallisuuden käsitettä käytetään syrjäytymisen vastakohtana, mutta sille ei ole olemassa vakiintunutta määritelmää. Sosiaalinen osallisuus on siten laaja ja moniulotteinen käsite, joka kerää alleen erilaisia näkökulmia ja lähestymistapoja. Käsitteen juuret ovat yhteiskuntatieteellisissä teorioissa. Leemann ym. (2015) mukaan sosiaalipoliittisesta näkökulmasta sosiaalinen osallisuus käsitetään valtion velvollisuudeksi mahdollistaa ja tukea kansalaisten osallistumista yhteiskuntaan. Sosiaalisen osallisuuden käsitteen alkuperä on yhteiskuntatieteessä. Teoreettisessa keskustelussa on käytetty pitkään inklusio käsitettä, joka voidaan ymmärtää jonkin joukon kuulumista tiettyyn joukkoon. Inklusiota käytetään yleensä eksklusion eli ulosjoutumisen vastaparina. Inklusio ja eksklusio -käsitteitä käytetään usein kansalaisoikeuksien, yhteiskunnallisen solidaarisuuden ja koheesion, sosiaalisen epätasa-arvoisuuden sekä yhteiskunnallisen osallistumisen pohtimisen yhteydessä. Sosiaalisen osallisuuden inklusio ja eksklusio -käsitteitä on tarkasteltu pitkään erityisesti ranskalaisessa sosiologiassa. Leemann ym. (2015) mukaan sosiologi Emil Durkheim viittasi inklusio ja eksklusio -käsitteillä yhteiskunnan solidaarisuuteen, jolloin inklusio merkitsi solidaarisuuden onnistumista ja eksklusio solidaarisuuden epäonnistumista. Myöhemmin Michel Foucault ja erityisesti Pierre Bourdieu käyttivät inklusio -käsitettä määrittämään sosiaalista epätasa-arvoisuutta. Inklusiota voidaan tarkastella myös yhteiskunnan rakenteiden ja funktionaalisen eriytymisen kautta. Talcott Parsons tarkasteli inklusiota rakenteellisen funktionalismin kautta, jossa yhteiskuntaa tutkitaan rakenteena, joka koostuu toisiinsa liittyvistä osista. Euroopan komission laatima yhteinen raportti sosiaalisesta osallisuudesta sisältää määritelmän, joka sisältää edellä mainittuja keskeisiä ominaisuuksia ja kattaa monia ulottuvuuksia:

*”Sosiaalinen osallisuus on prosessi, jolla varmistetaan, että köyhyys- ja syrjäytymisvaarassa olevat saavat tarvittavat mahdollisuudet ja voimavarat osallistua täysipainoisesti talous-, yhteiskunta- ja kulttuurielämään ja saavuttaa kyseisessä yhteiskunnassa hyväksyttävänä pidettävän elintason ja elämänlaadun. Sillä varmistetaan, että he voivat osallistua enemmän päätöksentekoon, joka vaikuttaa heidän elämäänsä ja mahdollisuuksiinsa käyttää perusoikeuksiaan.” (Leemann ym. 2015.)*

Tutkimukseni tarkoituksena on siis selvittää köyhyyden eri muotoja ja kuvata erityisesti sitä, miten työttömyydestä aiheuttava köyhyys heikentää sosiaalista osallisuutta. Tutkimuskysymys on:

- Miten työttömyydestä aiheutuva köyhyys heikentää sosiaalista osallisuutta?

## **4 TUTKIMUSASETELMA**

### **4.1 Tutkimuksen tehtävä ja rajaaminen**

Tutkimuksessa halutaan selvittää, miten työttömyydestä aiheutuva köyhyys heikentää sosiaalista osallisuutta. Tutkimuksen toivotaan tuottavan tietoa, mitkä tekijät tukevat osallisuutta ja mitkä tekijät puolestaan heikentävät osallisuuden kokemusta.

Tämä tutkimus painottuu tutkimaan työttömien ihmisten osallisuuden heikentymistä työttömyyden aiheuttaman köyhyyden vuoksi. Tutkimuksessa pyritään pureutumaan, miten osallisuus heikentyy ja tähän heikentymiseen vaikuttavia tekijöitä. Se, mitä osallisuuden heikentyminen tässä tutkielmassa tarkoittaa, on tutkielman aiheenrajauksen kannalta välttämätöntä. Rajausta ei kuitenkaan tarkoita sitä, että osallisuus ei olisi paljon muutakin kuin tässä tutkielmassa tarkasteltu osallisuus.

### **4.2 Kirjallisuuskatsaus tutkimusmenetelmänä**

Tutkimus on toteutettu kirjallisuuskatsauksena. Bearfield ym. (2008, 63–64) kuvaavat kirjallisuuskatsausta kahden lähestymistavan kautta. Intellektuaalinen historia on ensimmäinen tapa antaa katsaukselle tietyt puitteet. Tässä on kyse siitä, että katsauksessa pidättäydytään oman tieteenalan alueella ja pyritään antamaan tämän alueen tutkijoiden tuottamasta aineistosta kehityskuva. Toinen poikkitieteellisempi tapa jäsentää katsausta on ideoiden historia. Tässä tavassa tutkimusongelman ideaa pyritään kuvamaan siten, että sen kehitys esitetään välittämättä tieteenalojen rajoista. Näin saadaan esiin poikkeavuudet ja yhteneväisyydet. (Bearfield ym.2008, 64.)

Kirjallisuuskatsaus on siis metodi ja tutkimustekniikka, jossa tutkitaan tehtyä tutkimusta. Sen avulla tehdään 'tutkimusta tutkimuksesta' eli kootaan tutkimuksien tuloksia, jotka ovat perustana uusille

tutkimustuloksille. Kun kirjallisuuskatsauksessa kiinnitetään huomiota käytettyjen lähteiden keskinäiseen yhteyteen ja tekniikkaan, jolla siteeratut tulokset on hankittu, puhutaan systemaattisesta kirjallisuuskatsauksesta. (Salminen 2011, 10.)

Kirjallisuuskatsauksen, kuten minkä tahansa muun metodin on täytettävä tieteen metodille asetettavat yleiset vaatimukset, joita ovat muun muassa julkisuus, kriittisyys, itsekorjaavuus ja objektiivisuus. Tieteellisten tulosten tulee olla julkisia ja tiedeyhteisön taholta kriittisesti arvioitavissa. Itsekorjaavuudella tarkoitetaan sitä, että tutkimuksen virheet ja puutteellisuudet voidaan poistaa uusilla tutkimuksilla. Tutkimuskohteen ominaisuudet ovat tutkijan mielipiteitä tai muista auktoriteeteista riippumattomia. (Haaparanta ym. 1986, 12–16.)

Kirjallisuuskatsaus tarjoaa mahdollisuuden käsitellä ja tiivistää laajoja aineistoja tuottaen uutta tutkittavasta aiheesta. Kirjallisuuskatsaus palvelee tieteenalan syvempää tuntemusta. Se tavallaan pakottaa tutkijan perehtymään oman alansa keskusteluun pitkällä aikavälillä ja löytämään omalle tieteenalalle perustellun sisällön. (Salminen 2011, 22).

### **4.3 Aineiston valinta tutkimukseen**

Aineistonhaku aloitettiin avainsanoilla köyhyys, osallisuus ja työttömyys. Google Scholaria käyttämällä pelkästään köyhyys hakusanalla löytyi 10 900 hakua. Google Scholar osoittautui helppokäyttöisyytensä vuoksi parhaaksi tiedonhankinta tavaksi. Aineistoa rajaamalla työttömyyden aiheuttamaan köyhyyteen mahdollisia käytettäviä aineistoja löytyi hyvin. Hakusanoina käytettiin köyhyys, osallisuus ja työttömyys.

Osallisuuteen löytyi tietoa myös työttömyys hakusanalla. Kiinnostukseni keskittyi tutkimuksiin ja aineistoihin köyhyyden kuvauksista, osallisuudesta, osallisuuden kokemisesta, työttömyyden ja työllistymishankkeiden kuvauksista. Tietoa tuntui aluksi löytyvän liikaakin. Osallisuus käsitteenä on hankala sen laajuuden vuoksi. Köyhyyttä on tutkittu myöskin paljon. Kun yhdisti tiedonhakuun köyhyyden, joka on aiheutunut työttömyydestä ja näiden vaikutuksen sosiaaliseen osallisuuteen, tutkimukseen löytyi aineistoa hyvin. Halusin löytää tietoa siitä tilanteesta, miten köyhyys heikentää sosiaalista osallisuutta.

Kirjallisuuskatsaukseni eteni tutkimalla aineistoa teemoittain köyhyys, osallisuus ja työttömyys. Tämä sama jaottelu säilyi aineiston hausta loppuvaiheeseen asti.

Taulukko 1. Aineiston valinta tutkimukseen ja hakusanat

Hakusana	Julkaistu	Haku	Tekijä
Köyhyys	2015	Google Scholar	Harju, Sanni, 2015, Yksinasuvien työttömien köyhyys. Kertomuksia osallisuudesta ja osattomuudesta
Köyhyys	2017	Google Scholar	Luosujärvi, Outi, 2017, Perheen köyhyys nuorten kokemana
Köyhyys	2018	Google Scholar	Heinonen, Kirsi, 2018, Lapsiperheiden köyhyys sosiaalityöntekijöiden käsityksissä
Köyhyys	2009	Google Scholar	Airio, Ilpo ja Niemelä, Mikko: Perhetaustan yhteys aikuisiän köyhyyteen Suomessa 1995–2005.
Köyhyys	2019	Google Scholar	Männikkö, Anni, 2019, Eihän kukaan halua olla köyhän kaveri
Köyhyys	2014	Google Scholar	Kainulainen, Sakari. 2014. Raha ja rakkaus hyvinvoinnin lähteinä
Osallisuus	2016	Google Scholar	Laakso, Tiina, 2016, Osallisuuden mahdollistaja
Osallisuus	2014	Google Scholar	Närhi, Kati & Kokkonen, Tuomo & Matthies, Aila-Leena 2014, Asiakkaiden osallisuus ja työntekijöiden harkintavalta palvelujärjestelmässä
Osallisuus	2014	Google Scholar	Hiilamo, Heikki 2014. Voiko osallistava sosiaaliturva lisätä osallisuutta?
Työttömyys	2015	Google Scholar	Harju, Sanni, 2015, Yksinasuvien työttömien köyhyys. Kertomuksia osallisuudesta ja osattomuudesta
Työttömyys	2006	Google Scholar	Juvonen, Tarja 2006. Osallisuuden kytkennät etsivään työhön – katunuoret. Teoksessa Kopomaa, Timo & Meitti, Tero (toim.) Kaupunkisosiaalityötä paikantamassa.
Työttömyys	2003	Google Scholar	Poijula, Soili 2003. Miten selviytyä työpaikan menetyksestä
Työttömyys	2012	Google Scholar	Tepsä, Mervi, 2012, Työ ja työttömyys työllistymishankkeen asiakkaiden kokemuksissa
Työttömyys	2010	Google Scholar	Niemelä, Pauli 2010. Hyvinvointipolitiikan teoria. Teoksessa Niemelä, Pauli (toim.) Hyvinvointipolitiikka
Työttömyys	2002	Google Scholar	Suutari, Minna 2002. Nuorten sosiaaliset verkostot palkkatyön marginaalissa. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja
Työttömyys	2004	Google Scholar	Ervasti, Heikki 2004. Työttömyys ja koettu hyvinvointi.
Työttömyys/köyhyys	2020	Google Scholar	Köyhyys ja köyhyyden pitkittyminen Suomessa- Arttu Kauhanen, Marja Riihelä ja Matti Tuomala

Tutkimuksessa pyritään muodostamaan tiivistetty kuvaus ja suhteuttamaan se aiempaan tietoon ja käsityksiin kyseisestä ilmiöstä. Sisällönanalyysin avulla pyritään etsimään tutkimuskohteen merkityksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 103–104.)

Tutkimuksessa pyrittiin käymään läpi aiempia tutkimuksia sekä lähdekirjallisuutta läpi mahdollisimman kattavasti köyhyydestä ja työttömyydestä sekä tästä aiheutuvasta köyhyyden vaikutuksesta sosiaaliseen osallisuuteen ja rajaamaan tätä ajatusta nimenomaan osallisuuden heikentymisen näkökulman kautta.

Aineistoin valikoitua aineistoa testattiin useaan kertaa. Taulukko 1. on nähtävillä se materiaali, mitä tutkimukseen valikoitui lopullisesti. Valinnan tehtyäni kysyin itseltäni useaan kertaa, että olenko valinnut oikean aineiston voidakseni mahdollisimman hyvin ja tarkasti vastata tutkimuskysymykseeni? Aineistomateriaalia läpikädessäni asetin aineistolle ehdoksi, että tästä täytyy löytyä tietoa köyhyydestä, työttömyydestä sekä osallisuudesta.

Aluksi kunnianhimoinen tavoitteeni oli tutkia köyhyyden aiheuttamaa sosiaalisen osallisuuden heikentymistä yleisesti Pohjoismaissa, mutta tämä olisi ollut laajuudessaan liian suuri tutkimusalue, joten tutkimus rajautui koskemaan ainoastaan Suomessa tehtyihin aiempiin tutkimuksiin.

## 5 TUTKIMUSAINEISTO

Tässä luvussa käydään läpi tutkimukseen valikoituneita aikaisempia tutkimuksia ja aineistoja. Tutkimukseni keskittyy tutkimaan köyhyyttä, joka on aiheutunut työttömyydestä ja tämän heikentävää vaikutusta sosiaalisessa osallisuudessa. Mitä osallisuus sitten tässä tutkielmassa on? Osallisuuteen liittyy vahvasti tunteet ja ihmisen oma kokemus osallisuuden toteutumisesta (vrt. Särkelä-Kukko 2014, 36). Tutkimuksessa aineistoa käydään läpi teemoittain köyhyys, osallisuus ja työttömyys.

### 5.1 Köyhyys-teema

Hyvinvoinnin ulkoisia ja sisäisiä lähteitä tarkastellut Kainulainen (2014) pohtii, onko olemassa ”onnellisia köyhiä”. Pienituloisuus ja köyhyys eivät tarkastelun mukaan tarkoita automaattisesti sitä, että olisi onneton, vaan hyvinvointi koostuu monesta eri asiasta. Työtön ihminen saattaa elää ainoastaan työttömyyskorvauksen ja asumistuen varassa, mutta kokee elämänsä kuitenkin merkitykselliseksi olleessaan osana jotakin yhteisöä, esimerkiksi harrastustoiminnan kautta. Bruttokansantuotteen rinnalle hyvinvointia kuvaamaan onkin kehitetty yksilön koettu hyvinvointi, jolloin on havaittu joidenkin rakenteiden, instituutioiden ja toimintatapojen edistävän hyvinvointia ja toisten puolestaan ei. Kainulainen totesi myös, että yhteiskuntapolitiikalla voidaan vaikuttaa siihen, kuinka hyväksi ihmiset elämänsä kokevat. Ihmisten tyytyväisyyttä voidaan lisätä parantamalla materiaalisia elinolosuhteita, mutta erityisesti huolehtimalla ihmisten mahdollisuudesta olla vuorovaikutuksessa toistensa kanssa (Kainulainen 2014, 485–495).

Työttömyyttä kokevan perheen tilannetta kuvaava Outi Luosujärven (2017) pro gradu tutkielmassa todetaan, että taloudellisesti niukkuudessa elävän perheen nuoren kaverit näyttivät toisaalta edistävän osallisuutta, jos nuori pystyi osallistumaan vapaa-ajan viettoon omalla tavallaan ja nuori itse hyväksyi roolinsa olevan sellainen, että omaa rahaa ei ole käytettävissä. Toisaalta kaverit saattoivat ihmetellä köyhyyttä, ja muiden tilanteisiin vertailtaessa nuori tiedostaa perheen köyhyyden. Paikkakunta ja asuinympäristö voi olla suojaava ja osallisuutta edistävä tekijä, sillä isoissa kaupungeissa voi olla erilaisia maksuttomia harrastusmahdollisuuksia, kun taas pienemmällä paikkakunnilla tai maaseudulla valikoima ei ole niin laaja tai harrastuspaikkojen sijainti on kauempana kotoa, jolloin kulkeminen voi muodostua haasteeksi. (Luosujärvi, 2017,80.)

Kirsi Heinonen toteaa (2018) tutkiessaan lapsiperheiden köyhyyttä, että sosiaalityössä on havaittu, että perhetausta vaikuttaa niin, ettei köyhän perheen lapsi voi saada omassa aikuisuudessaan apua omilta vanhemmiltaan, esimerkiksi taloudellista apua. Perheen ihmissuhteet voivat tällöin olla katkenneet sen vuoksi, ettei aikuinen lapsi halua olla tekemisissä lapsuuden perheen kanssa vanhempien ongelmallisen tilanteen vuoksi. Aikuistuttuaan lapselle voi jäädä kokemus, että lapsuus on ollut huonoa ja tämän kokemuksen myötä hän saattaa tuntea katkeruutta lapsuuden perhettään kohtaan. Toisaalta sosiaalityössä nähdään myös niitä esimerkkejä, että vanhemmat haluavat auttaa aikuisia lapsiaan ja haluavat sen ylisukupolvisen köyhyyden kierteen katkaisemista (Heinonen 2018, 63).

Airion ja Niemelän (2009) tekemään tutkimus perhetaustan yhteydestä aikuisiän köyhyyteen Suomessa vuosina 1995, 2000 ja 2005 perustuu kyselytutkimusaineistoon, joissa selvitettiin ihmisten subjektiivisia kokemuksia lapsuudenkodin toimeentulosta suhteessa nykyiseen taloudelliseen tilanteeseen sekä niiden välistä yhteyttä. Tutkimus osoitti, että lapsuudenkodin suhteellinen merkitys ylisukupolvisen köyhyyteen on kasvanut. Toisen polven köyhyyttä selittävät eniten työttömyys sekä matala koulutustaso. (Airio & Niemelä 2009, 3.)

Anni Männikkö kuvaa (2019) ”Eihän kukaan halua olla köyhän kaveri” nuorten kirjoitelmissa köyhyyden näyttäytyvän moniulotteisena ilmiönä kotona, koulussa sekä vapaa-ajalla. Köyhyys jäsennettiin taloudellisesta vähävaraisuudesta johtuvaksi arkea hankalaloittavaksi materiaaliseksi puutteeksi, joka välittyi asuinolosuhteissa, kodin ruokailuissa ja vaatetuksessa. Köyhyyden sosiaalinen ulottuvuus heijastui perhe-elämän vastuuna ja vertaissuhteissa köyhyys oli ulkopuolisuutta ja kaverittomuutta. Köyhän perheen lapsen kouluarki oli kiusatuksi joutumista ja iloitsemista ilmaisesta koulutuksesta ja kouluruoasta. Vapaa-ajalla köyhyys kavensi harrastusmahdollisuuksia ja rajoitti osallisuutta vertaisten ajanviettoihin (Männikkö, 2019).

Kauhanen ym. (2020) tutkimuksessa tarkasteltiin suhteellisen köyhyyden yleisyyttä Suomessa vuosina 1990–2017. Vuosituloihin perustuvan köyhyyden lisäksi tutkimuksessa tarkasteltiin köyhyyden pitkittymisestä. Tutkimuksen aineistoina oli käytetty Tilastokeskuksen Tulonjaon palveluaineistoja 1990–2017 sekä Tulonjaon kokonaisaineistoa 1995–2014, joka sisältää Manner-Suomen koko väestön. Kaikki vuosituloihin perustuvat köyhyysmitat antavat samansuuntaisen kuvan köyhyyden kehityksestä Suomessa viime vuosikymmenten aikana. Suhteellinen köyhyys on kasvanut

trendinomaisesti 1990-luvun puolivälistä vuoteen 2007 asti, sen jälkeen köyhyysasteet ovat jääneet vuoden 2007 tasolle tai hieman pienentyneet tulokäsitteestä riippuen. Tasoltaan köyhyysriskit ovat kaksinkertaistuneet tarkasteluajanjaksolla. Sen sijaan köyhyyskuilu ja tuloerot köyhien keskuudessa eivät ole merkittävästi kasvaneet. Köyhyysriski ja köyhyyden syvyys eroavat selvästi eri sosioekonomisissa luokissa. Keskimääräistä suurempi köyhyysriski on työttömillä, muilla työmarkkinoiden ulkopuolella olevilla, yrittäjillä ja eläkeläisillä. Köyhyysriski on kasvanut erityisesti työttömillä. Tutkimuksessa havaittiin selvästi, että sosioekonomisista ryhmistä työttömillä köyhyys oli yhä yleisempää, mutta köyhyyskuilu oli lähellä koko väestön köyhyyskuilua. Yrittäjillä köyhyyden yleisyys taas oli lähellä koko väestön keskiarvoa, mutta köyhyyskuilu oli suurempi kuin muilla ryhmillä. Lyhytkestoisien köyhyyden lieventämiseksi sosiaaliturvan etuuksien tason ylläpitäminen on usein riittävä toimi, mutta pitkäkestoisien köyhyyden lieventämiseksi tarvitaan lisäksi koulutusta ja muita tukitoimia, joilla edistetään köyhyydestä poispääsyä ja estetään köyhyyden toistuvuutta. Yksilöiden köyhyysjaksot ovat eri mittaisia. Se, minkä pituiset köyhyysperiodit ovat erityisen vakavia, on arvovalinta. Riippumatta kuitenkin köyhyyden vähimmäiskeston kriteereistä, vuosien määrä, jolloin henkilö on ollut köyhyysrajan alapuolella, on keskimäärin lisääntynyt. Myös köyhyyden yhtäjaksoisuus on kasvanut. (Kauhanen 2020, 21.)

## 5.2 Osallisuus-teema

Tiina Laakso (2016) toteaa osallisuuden olevan käsitteenä laaja ja sitä voidaan määritellä ja lähestyä monesta eri näkökulmasta. Toisaalta käsitteellä viitataan yksilön yhteiskunnalliseen osallistumiseen vallankäytön ja päätöksenteon prosesseihin sekä toisaalta tämän osallistumisen tuomaan kokemukseen yksilön omasta merkityksellisyydestä yhteiskunnan jäsenenä. Osallisuus tarkoittaa kiinnittymistä yhteisöön ja kokemusta jäsenyydestä, mahdollisuutta osallistua, toimia ja vaikuttaa yhteisössä ja yhteiskunnassa. Osallisuus ja osallisuuden kokemus on kytköksissä henkilökohtaiseen elämismailmaan, identiteettiin ja verkostoihin. (Laakso, 2016, 19.)

Laakso tutki perustulon varassa elävien pitkäaikaistyöttömien kanssa työskentelevien osallistuttajien työtä. Tutkimuksen tavoitteena oli työntekijöiden kokemusten kartoittaminen ja ymmärtäminen siten, että onko mahdollista löytää ja kuvata työskentelytapaa, joka lisää asiakkaiden osallisuuden mahdollisuuksien toteutumista. Laakso (2016) totesi, että haastateltavat toivat esille, etteivät pilottien asiakkaat pitäneet työllistymismahdollisuuksiaan kovinkaan realistisina. Tässä mainitut työnvälityksen pilotit tarkoittavat toimenpiteitä, joiden tavoitteina on ollut löytää uusia, innovatiivisia keinoja

asiakkaiden työllistymiseen, työttömyyden pitkittymisen ehkäisyyn, osaavan työvoiman saatavuuteen sekä yrittäjyyden edistämiseen Haastateltavien kokemukset asiakkaiden elämäntilanteen parantumisesta olivat sen sijaan myönteisiä. Kaikki haastateltavat kokivat, että osallistuminen johonkin toimintaan kodin ulkopuolella ja näin struktuurin saaminen omaan arkeen, lisäsi pilottien asiakkaiden osallisuuden mahdollisuuksia. Vaikka merkittävin asia osallisuuden mahdollistumisessa oli työyhteisön kaltainen porukka, johon tuntee kuuluvansa, oli toteutettujen ryhmien sisällöissä myös paljon osallisuuden mahdollisuuksia lisääviä asioita. Tällaisina haastateltavat mainitsivat mm. palvelutietouden lisääntymisen, omien asioiden hoitamiseen tarvittavien taitojen karttumisen, omassa asiassa päätöksentekoon osallistumisen ja sosiaalisten taitojen parantumisen. Haastateltavat korostivat sitä, että kenenkään elämää ei muuteta kolmessa kuukaudessa (tai puolessa vuodessa), vaikka tämä olisi paras kolme kuukautta ihmisen elämässä. Juuri kun kuntouttavan työtoiminnan asiakas on oppinut avautumaan ryhmässä ja oppinut luottamaan toisiin ihmisiin, juuri kun hän on oppinut näkemään tulevaisuuden myönteisempänä ja arjen valoisampana, hänen kuntouttavan työtoiminnan sopimuksensa onkin katkolla ja elämä on jälleen täynnä epävarmuutta ja näköalattomuutta. Sitä pahempaa tällainen epävarmuus on ihmiselle, jonka taidot ja kyvyt eivät riitä aina uusien ja uusien sosiaalisten suhteiden solmimiseen ja paikan hakemiseen aina uudesta ryhmästä (Laakso, 2016, 72–73). Johtopäätelmänä herääkin kysymys siitä, että ovatko nykyiset työttömien työllistämistoimenpiteet liian lyhytkestoisia ja osallisuutta heikentäviä?

Osallisuuskäsite liittyy demokratiaan ja kansalaisuuteen kahdesta näkökulmasta: toisaalta sosialisatio käsitteeseen liitettynä on kyse kansalaiskasvatuksesta – kansalaistaitojen opettamisesta ja aktiiviseksi kansalaiseksi kasvattamisesta. Sosialisatio on tapahtumasarja, jonka kuluessa ihminen kasvaa toimivaksi yhteiskunnan jäseneksi oppimalla sen mahdollistavat tiedot, säännöt, käsitykset ja asenteet. Tällöin kansalaisuus voidaan nähdä normatiivisena: vastuun ottamisena yhteisistä asioista ja osallistumisena niiden hoitamiseen. Aktiivinen kansalaisuus asetetaan tavoitteeksi koulutusjärjestelmässä, tulevaisuusstrategioissa ja yhteiskunnallisessa päätöksenteossa. Osallisuuden vastakohtana voidaan pitää osattomuutta. Silloin henkilö ei ole osallisena joistakin yhteiskunnassa tärkeinä pidetyistä asioista kuten sosiaalisista suhteista, työmarkkinoista, taloudellisesta tai yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta. (Närhi ym. 2014, 115–116.) Osallisuutta rakentavat muun muassa läheiset ihmissuhteet, jäsenyydet yhteisöissä sekä mahdollisuudet osallistumiseen. Hiilamo (2014, 83) on todennut, että työttömyyden myötä ihminen ei jää paitsi vain ja ainoastaan palkasta, vaan on vaarassa menettää myös osallisuutensa.

### 5.3 Työttömyys-teema

Sanni Harju (2015) toteaa, että työttömän olisi pystyttävä rakentamaan elämälleen sisältöä sekä luomaan ja ylläpitämään sosiaalisia suhteitaan vailla työn tuottamaa taloudellista turvaa, sosiaalista statusta ja sosiaalisia verkostoja. (Harju, 2015, 2.) Osallisuudessa merkityksellistä on nimenomaan kokemus osallisuuden toteutumisesta (Kivistö 2014, 57). Juvonen (2006) toteaa myös, että osallisuudessa olennaista on se, että ihmisellä on itsellään mahdollisuus valita, osallistuuko hän vai ei johonkin toimintaan sekä vaikuttaa osallistumisensa laatuun, muotoon ja intensiteettiin (Juvonen 2006, 50).

Mitä työttömyyden aiheuttamana heikentävä vaikutus sosiaalisessa osallisuudessa sitten on? Osallisuuden tunne rakentuu sosiaalisissa suhteissa sekä arjen kohtaamisissa ja keskusteluissa (Särkelä-Kukko 2014, 36). Harju (2015) on todennut, että työttömyys ja köyhyys koettelevat monella tavoin ihmisen omanarvontunnetta. Oma elämäntilanne aiheuttaa monelle häpeän, tarpeettomuuden ja toivottomuuden tunteita. Kelpaamattomuuden ja häpeän kokemukset saattavat johtaa toisinaan tilanteeseen, jossa ihminen alkaa vältellä sosiaalisia tilanteita. Silloin, kun yksin asuvalla työttömällä on elämässään läheisiä ihmissuhteita, ovat ne tärkeässä roolissa sosiaalisen tuen, arvotuksenannon sekä omanarvontunteen säilyttämisessä vaikeassa elämäntilanteessa (Harju, 2015, 100). Johtopäätelmänä voidaan todeta, että sosiaalisen osallisuuden kokemisessa yksinasuvien kohdalla erityisen tärkeässä roolissa on läheiset ystävyysuhteet. Häpeän kokemukset oman tilanteensa takia saattaa heikentää osallisuuden kokemusta.

Työttömyys tarkoittaa ansiotyön ja sitä kautta säännöllisten tulojen menetystä. Työttömyys voi aiheuttaa syrjäytymistä, köyhyyttä, terveydellisiä ongelmia sekä työelämätaitojen heikentymistä. (Pojula 2003.) Työtä on pidetty Suomessa tärkeänä sekä taloudellisten että sosiaalisten arvojen vuoksi. Työttömyys yksilötasolla heikentää osallisuutta ja yhteiskunnallista tasapuolisuutta ja demokratiaa sekä altistaa terveysongelmille ja köyhtymiselle. Mervi Tepsä (2012) kuvaa sosiaalisten suhteiden vahvistumiseen ja sosiaaliseen luottamukseen liittyvät tarpeet ovat työttömällä niin ikään merkittäviä. Kortteinen ym. (1998b) ovat todenneet, että mitä enemmän työttömällä on sosiaalista luottamusta ja voimaannuttavia ihmissuhteita, sitä paremmin he ”jaksavat” myös työttömyysjakson aikana. Tepsä (2012) on pohtinut osallisuuden kokemusta silloin, kun työttömyyspalvelujen asiakas on tullut kuuluksi ja saanut onnistuneet kokemuksen Työ- ja elinkeinotoimiston palveluissa. Yhä uudelleen samoissa toimenpiteissä kiertäminen, tehtyjen suunnitelmien jatkuva kariutuminen sekä samojen tehtävien tekeminen sanktioiden uhkaamana ei lisää uskoa työllistymismahdollisuuksiin, päinvastoin. Uskoa työllistymiseen Tepsän mukaan ei lisää myöskään se, että ensin työnhakijaa innostetaan

työvoimakoulutukseen ja koulutuksen päätyttyä todetaan mahdollisuus aloittaa uusi aivan eri alan koulutus. Asiakas miettii, eivätkö viranomaiset ja hanketyöntekijät tiedä, mikä ala työelämässä tällä hetkellä vetää, vai ovatko kurssit ainoastaan päivätoimintapaikkana ja työttömyystilastojen siivoamista varten. (Tepsä, 2012, 71–72.) Johtopäätelmänä herää kysymys siitä, että ovatko tämän päivän työllisyyskurssit todella rakennettu niin, että nämä tukisivat todellista työllistymistä ansiotyöhön vai ovatko ne vain näennäisiä työllisyystilastojen kaunisteluja?

Taloudellista turvaa tuovat riittävä sosiaaliturva ja lyhyetkin työsuhteet. Elämän merkityksellisyyttä vahvistavat läheiset yhteisyyssuhteet. Niemelä (2010, 29–30) näki työttömyyden suurena rikinä ihmisen osallisuuden toteutumiselle ja hyvinvoinnille. Työttömyyteen liittyvä riski paikantuu muun muassa siihen, että työttömyyden myötä ihmisellä ei ole mahdollisuutta osallistua työyhteisön toimintaan ja tekemiseen. Jos ihminen pystyy kompensoimaan työyhteisön puutteen esimerkiksi osallistumalla harrastusyhteisön toimintaan, osallisuus työttömyydestä huolimatta voi olla mahdollista. Työyhteisö ei siis ole ainoa paikka sellaiselle osallistumiselle, toiminnalle ja tekemiselle, joka voi tuottaa osallisuutta. Olennaista on kuitenkin se, että kyseisen toiminnan on tarjottava ihmiselle tekemistä ja paikan tuntoa itsensä tarpeelliseksi. Tästä voidaankin vetää johtopäätelmä, että työttömyys ei automaattisesti aiheuta sosiaalisen osallisuuden heikentymistä, kunhan työtön on osallisena jossain toiminnassa kokien itsensä tarpeelliseksi.

Minna Suutari (2002) kuvaa osallistumista työelämään olennaisena väylänä osallisuuteen ja esimerkiksi syrjäytymisestä käyty yhteiskunnallinen keskustelu on perinteisesti keskittynyt tarkastelemaan osallisuutta ja osattomuutta työmarkkinoista, jolloin sosiaalista integraatiota tai syrjäytymistä tulkitaan kiinnittymisenä työmarkkinoihin tai ulkopuolisuutena työelämästä. (Suutari 2002, 30–34.) Koska työttömyys koettelee usein monella tapaa ihmisen selviytymistä, luottamuksellisista ihmissuhteista saatavan tuen merkitys voi olla suuri (Suutari 2002, 70–74). Työtön ihminen voikin siis kokea itsensä hyvin merkitykselliseksi itselleen tärkeän harrastetoiminnan tai läheisten ihmisten kautta. Jotta voidakseen kokea olevansa arvokas, tulee saada osakseen arvostusta.

Työttömyys on riski osallisuuden toteutumiselle. Harju toteaa yksinasumisen, työttömyyden ja tulojen riittämättömyyden lisäävän yksinäisyyden kokemuksia ja sosiaalisiin suhteisiin. (Harju, 2015, 20.) Kaikilla työttömyys ei kuitenkaan lisää yksinäisyyden kokemuksia ja osa ihmisistä tapaa työttömyyden myötä ystäviään jopa enemmän kuin työelämässä ollessaan. Koska työttömyyden myötä työelämään liittyvä sosiaalinen kanssakäyminen jää pois tai on puuttunut aina elämästä, olennaista onkin

se, miten työtön pystyy korvaamaan työhön liittyvää sosiaalista kanssakäymistä muilla sosiaalisilla suhteilla. (Ervasti 2004, 134–135.)

Kati Närhen ym. (2014) artikkeli kuvaa tapahtunutta muutosta, jossa sosiaaliset oikeudet muuttuvat vastuiksi ja velvollisuuksiksi. Nämä kansalaisvelvollisuudet näkyvät erityisesti pitkäaikaistyöttömien kohdalla, joille osallisuus tarkoittaa lisääntyviä velvollisuuksia osallistua aktivointitoimiin. (Närhi ym. 2014, 104–105). Kirjoittajat tutkivat artikkelissaan pitkäaikaistyöttömien parissa työskentelevien työntekijöiden havaintoja asiakkaidensa osallisuudesta ja tämän esteistä palvelujärjestelmässä. Osallisuuden esteet kulminoituivat suurten asiakasmäärien ja resurssipulan ohella ensisijaisesti järjestelmäkeskeisyyteen. Työmarkkinoiden korkeat vaatimukset, lainsäädännön ja aktivointipolitiikan kaavamaisuuden ja epärationaalisuuden koettiin aiheuttavan osallisuuden heikentymistä (Närhi ym., 2014, 241). Johtopäätöksenä tämän artikkelin mukaan voitaisiin siis tulkita palvelujärjestelmän itsessään tuottavan osallisuuden heikentymistä. Närhi ym. (2014) toteavatkin, että työntekijän älykkyyttä tarvitaan enemmän palvelujärjestelmän koukeroiden kuin asiakkaan elämäntilanteen kanssa luovimiseen. Tutkimuksen perusteella vahvistuu käsitys, että professionaalisen harkintavallan kaventaminen uudessa julkishallinnassa kääntyykin lopulta omia tavoitteitaan vastaan eli taloudelliseksi tehottomuudeksi sekä asiakkaiden osallisuuden ja osallistumisen esteiksi. (Närhi ym., 2014, 242.)

## 4 POHDINTAA

Tutkielmani tavoitteena oli selvittää, miten työttömyyden aiheuttama köyhyys heikentää sosiaalista osallisuutta. Lähtökohtana tutkimukselle koin tärkeänä selvittää, mitkä tekijät heikentävät köyhyydestä aiheutuvaa sosiaalista osallisuuden kokemista, erityisesti työttömien henkilöiden kohdalla. Työttömyys on merkittävimpiä köyhyyden riskitekijöitä. Sosiaalinen osallisuus sitä vastoin parantaa yksilön elämänlaatua, torjuu köyhyyttä ja syrjäytymistä, mahdollistaa yhteiskuntaan osallistumisen, tarjoaa mahdollisuuksia ja voimavaroja, edistää taitoja ja kykyjä ja takaa ihmisarvoisen elämän.

Yhteenvedon tutkimuksissa tutkituista aiemmista tutkimuksista ja aiheesta kirjoitetusta lähdeaineistosta voitaneen tehdä johtopäätös, ettei työttömyys sinällään automaattisesti aiheuta sosiaalisen osallisuuden heikentymistä. Tässä ratkaisevassa roolissa on läheiset ihmissuhteet, arvostuksen tunne sekä

omanarvontunteen säilyttäminen vaikeassa elämäntilanteessa. Olennaista on se, miten työtön pystyy korvaamaan työhön liittyvää sosiaalista kanssakäymistä muilla sosiaalisilla suhteilla. Köyhyyden todettiin aiheuttavan hankaloittavan sosiaalista osallisuutta jatkuvan niukkuuden kokemisen myötä, mutta mikäli osallisuutta on mahdollista kokea omalla tavallaan, ikään kuin hyväksyä ajatuksen, ettei rahaa ole, osallisuutta on mahdollista kokea ihmissuhteiden ja esimerkiksi taloudellisesti käytettävissä olevien halvempien tai ilmaisten harrastusten kautta (Luosujärvi, 2017). Harju (2015) totesi, että osallisuuden rakentumisessa merkitykselliseksi nousevat riittävän edulliset tai ilmaiset osallistumismahdollisuudet (esim. harrastukset, kohtaamispaikat, ilmaistapahtumat) sekä läheisten ihmissuhteiden olemassaolo ihmisen elämässä, joiden kautta mahdollistuu konkreettinen osallisuus mielekkästä toiminnasta ja tekemisestä sekä osallisuus ihmissuhteista. (Harju 2015, 97.) Tutkimuksessani päädyin hyvin saman suuntaisiin päätelmiin.

Perhetaustan vaikutuksista aikuisiän köyhyyteen Kirsi Heinonen totesi (2018) tutkiessaan lapsiperheiden köyhyyttä, että sosiaalityössä on havaittu, että perhetausta vaikuttaa niin, ettei köyhän perheen lapsi voi saada omassa aikuisuudessaan apua omilta vanhemmiltaan, esimerkiksi taloudellista apua. Toisaalta sosiaalityössä nähdään myös niitä esimerkkejä, että vanhemmat haluavat auttaa aikuisia lapsiaan ja haluavat sen ylisukupolvisen köyhyyden kierteen katkaisemista (Heinonen 2018, 63).

Lapsuudenkodin suhteellinen merkitys ylisukupolvisen köyhyyteen on kasvanut. Toisen polven köyhyyttä selittävät eniten työttömyys sekä matala koulutustaso. (Airio & Niemelä 2009, 3.) Anni Männikkö kuvasi (2019) tutkimuksessaan nuorten köyhyyden näyttäytyvän moniulotteisena ilmiönä kotona, koulussa sekä vapaa-ajalla. Köyhyys jäsenettiin taloudellisesta vähävaraisuudesta johtavaksi arkea hankalaloittavaksi materiaaliseksi puutteeksi, joka välittyi asuinolosuhteissa, kodin ruokailuissa ja vaatetuksessa. Köyhyyden sosiaalinen ulottuvuus heijastui perhe-elämän vastuuna ja vertaissuhteissa köyhyys oli ulkopuolisuutta ja kaverittomuutta. Köyhän kouluarki oli kiusatuksi joutumista ja iloittamista ilmaisesta koulutuksesta ja kouluruoasta.

Tästä voitaneekin tehdä johtopäätös siitä, että työttömyyttä ja köyhyyttä kokevia perheitä tulisi tukea hyvin laaja-alaisesti sosiaalisen osallisuuden kokemisen vahvistamisen kautta, ettei ylisukupolvinen köyhyys ja huono-osaisuus jatkuisi.

Kauhasen ym. (2020) tutkimuksen mukaan lyhytkestoisen köyhyyden lieventämiseksi sosiaaliturvan etuuksien tason ylläpitäminen on usein riittävä toimi, mutta pitkäkestoisen köyhyyden

lieventämiseksi tarvitaan lisäksi koulutusta ja muita tukitoimia, joilla edistetään köyhyydestä pois-pääsyä ja estetään köyhyyden toistuvuutta. Keskimääräistä suurempi köyhyysriski on työttömillä, muilla työmarkkinoiden ulkopuolella olevilla, yrittäjillä ja eläkeläisillä. Köyhyysriski on kasvanut erityisesti työttömillä. (Kauhanen 2020, 21.)

Kainulaisen (2014) artikkeli Raha ja rakkaus hyvinvoinnin lähteinä vahvisti päätelmäni siitä, että osallisuuden mahdollisuuksia tulisi vahvistaa tulevaisuuden palvelujärjestelmissä. Kainulainen tiivistä osuvasti kuvatessaan ihmisten tyytyväisyyttä, että tätä voidaan lisätä parantamalla materiaalisia elinolosuhteita, mutta erityisesti huomionarvoista on huolehtia ihmisten mahdollisuus olla vuorovai-kutuksessa toistensa kanssa, myös työttömyyden aikana.

Tästä päästäänkin tutkielman yhteen mielenkiintoiseen mahdolliseen jatkokysymykseen siitä, että aiheuttaako palvelujärjestelmä itsessään sosiaalisen osallisuuden heikentymistä? Ovatko yhteiskunnassa käytettävissä olevat työttömyyden palvelujärjestelmien toimenpiteet liian lyhytaikaisia ja kuunnellaanko niissä kuitenkin kaikkein tärkeintä eli työtöntä ihmistä? Samansuuntaiseen päätelmään päätyi myös Tiina Laakso (2016) tutkiessaan perustulon varassa elävien pitkäaikaistyöttömien kanssa työskentelevien osallistuttajien työtä.

Toivoisinkin mahdollisen jatkotutkimuksen pureutuvan byrokratian hankaloittamaan vaikeuteen tuottaa osallisuutta lisääviä palveluita työttömille ihmisille. Närhi ym. (2014) totesi tyhjentävästi työttömyyspalvelujen työntekijältä vaadittavan enemmän taitoa toimia palvelujärjestelmän sisällä kuin paneutua työttömän vaikean tilanteen hoitamiseen. Palvelujärjestelmän koettiin aiheuttavan itse asiassa osallisuuden heikentymistä byrokratiensa vuoksi näin kääntyen tavoitteita vastaan. Samansuuntaiseen tulokseen päätyi myös Tepsä (2012) pohtiessaan ovatko työllisyyskurssit vain päivätoimintapaikkoja ja työllisyystilastojen kaunistelua. Tästä näkökulmasta palvelujärjestelmä itsessään heikentää osallisuuden kokemista ja järjestelmä ei palvele tarkoituksenmukaisesti.

Tutkimuksen luotettavuutta arvioidessa kiinnitettiin huomiota aineiston keruumenetelmiin, aineiston analyysiin sekä tulosten esittämiseen. Tutkimusprosessi on pyritty esittämään raportissa niin selkeästi, että lukija voi ymmärtää miten tuloksiin on päästy. Yhteys niin aiempiin tutkimuksiin, että lähdekirjallisuutteen sekä tulosten välillä pyritään osoittamaan selkeästi.

Tutkielman edetessä ilmeni työllisyyspalvelujen kautta sosiaalisen osallisuuden heikentävä tekijä, palvelujärjestelmä itse. Tähän toivoisinkin mahdollisen jatkotutkimuksen paneutuvan, sillä aihe on

tärkeä. Työllistymistä tukevien palvelujen tavoitteena on tietenkin palkkatyö. Pitkään työttömänä oleiden työnhaku-, työllistymis- ja työelämävalmiuksia voidaan parantaa usean eri toimen kautta, kuten palkkatuki sekä erilaiset työkokeilujaksot. Kaikissa työllistymisen tuen vaiheissa on tuettava ennen kaikkea työtä etsivän osallisuutta. Työttömällä tulisi olla mahdollisuuksia vaikuttaa valittaviin työllistymistoimiin, osallistua niihin omin ehdoin ja tulla kuulluksi omana itsenään. Osallisuuden näkökulmasta työllistymistä kannattaa edistää niin, että palveluihin hakeutumisen ja osallistumisen kynnyks on matala. Jatkossa työllisyyspalveluita suunnitellessa tulisikin kiinnittää huomioita siihen, että mitä palvelulla pyritään aikaan saamaan. Onko tarkoitus siivota tilastoja vai saada aikaan todellista hyötyä? On syytä arvioida uudestaan palvelujen kestot ja ymmärtää se, ettei kenenkään tilannetta muuteta muutamassa kuukaudessa. Tulevaisuudessa toivottavasti kiinnitetään huomioita työllisyyspalvelujen suunnitelmien laadinnassa niin, että osallisuuden on mahdollista kasvaa ja suunnitellulla työllisyyspalvelulla päästä sen tarkoitettuun lopputulokseen- työllistymiseen ja elämänlaadun parantamiseen.

## LÄHTEET

- Airio, I. 2013. Toimeentuloturvan verkkoa kokemassa: kansalaisten käsitykset ja odotukset. Helsinki: Kela, viitattu 07.03.2021, <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/38496/Toimeentuloturva.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Airio, I. & Niemelä, M. 2009, Perhetaustan yhteys aikuisiän köyhyyteen Suomessa 1995–2005. Sosiologia 46: 1, 2. artikkeli. Tampere: Westermarck-seura. URL: <http://elektra.helsinki.fi/se/s/0038-1640/46/1/perhetau.pdf>
- Bearfield, D. & Eller, W. 2008. Writing a Literature Review: The Art of Scientific Literature. Teoksessa: Handbook of Research Methods in Public Administration. Toim. Yang, K & Miller, G. Boca Raton: CRC Press. 61-72.
- EAPN Finland European Anti Poverty Network, 2021, Köyhyys, viitattu 22.02.2021, <http://www.eapn.fi/koyhyys/mita-on-koyhyys/>
- EAPN Finland European Anti Poverty Network, 2021, Ajankohtaista, viitattu 22.05.2021, <http://www.eapn.fi/category/ajankohtaista/>
- Eskelinen, N. & Sironen, J. (toim.). 2017. Köyhyys – Syitä ja seurauksia. Suomen köyhyyden ja syrjäytymisen vastainen verkosto EAPN-Fin. Kuopio: Grano, 4-5.
- Ervasti, H. 2004. Työttömyys ja koettu hyvinvointi. Janus 12 (3), 310, 134-135 viitattu 22.2.2021 <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/97255/GRADU-1433248099.pdf?sequence=1>
- Haaparanta, L. & Niiniluoto, I. 1986. Johdatus tieteelliseen ajatteluun. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Harju, S. 2015. Yksinasuvien työttömien köyhyys. Kertomuksia osallisuudesta ja osattomuudesta, Pro gradu -tutkielma, Tampere: Tampereen yliopisto, viitattu 25.2.2021 <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/97255/GRADU-1433248099.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Heinonen, K. 2018. Pro gradu- tutkielma, Lapsiperheiden köyhyys sosiaalityöntekijöiden käsityksissä, Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, viitattu 28.02.2021 <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/57375/URN%3aNBN%3aff%3ajyu-201803211806.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Hiilamo, H. 2014. Voiko osallistava sosiaaliturva lisätä osallisuutta? Yhteiskuntapolitiikka 79:1, 83, viitattu 22.2.2021 <https://core.ac.uk/reader/19529620>

Isola, A-M., Kaartinen, H., Leemann, L., Lääperi, R., Schneider, T., Valtari, S. & Keto-Tokoi, A. 2017. Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Työpaperi 33/2017. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, viitattu 22.2.2021 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-917-0>

Isola, A. & Suominen, E. 2016. Suomalainen köyhyys. Helsinki: Into.

Julkunen, R. 2008. Kaikista huolta. Teoksessa Arajärvi, P. & Särkelä, R. (toim.). Leipää ja lämpöä. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry.

Juvonen, T. 2006. Osallisuuden kytkennät etsivään työhön – katunuoret. Teoksessa Kopomaa, T. & Meitti, T. (toim.) Kaupunkisosiaalityötä paikantamassa. Helsinki: Yliopistopaino Kustannus, 37-54.

Kangas, O. & Ritakallio, V-M. 2005. Köyhyyden teoria ja käytäntö. Teoksessa Saari, J. (toim.) Köyhyyspolitiikka: Johdatus sosiaalipolitiikan ytimeen. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto. 28–29.

Kangas, O. & Ritakallio, V-M. 2008. Köyhyyden mittaustavat, sosiaaliturvan riittävyys ja köyhyyden yleisyys Suomessa. 61/2008 Sosiaali- ja terveysturvan selosteita. Helsinki: Kela. Vammalan kirjapaino, Vammala, viitattu 22.2.2021 [https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10250/3426/Selosteita61\\_netti.pdf?sequence=2](https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10250/3426/Selosteita61_netti.pdf?sequence=2)

Kainulainen, S. 2014. Raha ja rakkaus hyvinvoinnin lähteinä. Yhteiskuntapolitiikka 79: 5, 485–495. viitattu 23.2.2021 <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116878/kainulainen.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Kainulainen, V. 2013. Työssäkäyvät köyhät. Katsaus aiheeseen tutkimuskirjallisuuden valossa. Helsinki: Palvelualojen ammattiliitto PAM ry, julkaisu 2/2013.

Kauhanen, A., Riihelä, M. & Tuomaala, M. 2020. Köyhyys ja köyhyyden pitkittyminen Suomessa, viitattu 29.6.2021 [https://www.taloustieteellinenyhdistys.fi/wp-content/uploads/2020/02/KAK\\_1\\_2020\\_WEB-8-31.pdf](https://www.taloustieteellinenyhdistys.fi/wp-content/uploads/2020/02/KAK_1_2020_WEB-8-31.pdf)

Kivistö, M. 2014. Kolme ja yksi kuvaa osallisuuteen, Väitöskirja, Rovaniemi: Lapin yliopisto, viitattu 01.03.2021 <https://core.ac.uk/download/pdf/30083997.pdf>

Kortteinen, M. & Tuomikoski, H. 1998. Työtön. Tutkimus pitkäaikaistyöttömien selviytymisestä. Helsinki: Tammi.

Luosujärvi, O. 2017. Pro gradu- tutkielma, Perheen köyhyys nuorten kokemana. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, viitattu 22.02.2021 <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/53444/URN%3aNB%3afi%3ajyu-201704021858.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Kuula A. 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Laakso, T. 2016. Osallisuuden mahdollistajat, Aikuiskasvatustieteen Pro gradu- tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, viitattu 15.03.2021 <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/50146/1/URN%3ANBN%3Afi%3Ajyu-201606072945.pdf>

Leemann, L., Kuusio, H. & Hämäläinen, R.-M. 2015. Sosiaalinen osallisuus. Sosiaalisen osallisuuden edistämisen koordinaatiohanke (Sokra). Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. viitattu 15.3.2021, [www.thl.fi/sokra](http://www.thl.fi/sokra).

Levitan, S. 1973. Programs in Aid of the Poor for the 1970s. Baltimore & London: The Johns Hopkins University Press.

- Moisio, P. 2006. Suhteellinen köyhyys Suomessa. Yhteiskuntapolitiikka 71 (6) 639–645, viitattu 22.2.2021, <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/101045/066moisio.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Männikkö, A. 2019. Pro gradu- tutkielma. Eihän kukaan halua olla köyhän kaveri? Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. viitattu 01.03.2021 <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/62673/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201902041387.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Niemelä, M. 2008. Perceptions of the Causes of Poverty in Finland. Acta Sociologica 53 (1), 23–40, viitattu 28.3.2021 [https://www.researchgate.net/publication/28364194\\_Perceptions\\_of\\_the\\_Causes\\_of\\_Poverty\\_in\\_Finland](https://www.researchgate.net/publication/28364194_Perceptions_of_the_Causes_of_Poverty_in_Finland)
- Niemelä, M. 2005. Tulot, kulutus ja toimeentulo. Janus Sosiaalipolitiikan Ja sosiaalityön Tutkimuksen Aikakauslehti, 13(4), 468–475, viitattu 22.2.2021 <https://journal.fi/janus/article/view/50342>
- Niemelä, P. 2010. Hyvinvointipolitiikan teoria. Teoksessa Niemelä, P. (toim.) Hyvinvointipolitiikka. Helsinki: WSOYpro Oy, 15–37.
- Närhi, K., Kokkonen, T. & Matthies, A-L 2014. Asiakkaiden osallisuus ja työntekijöiden harkintavalta palvelujärjestelmässä, viitattu 13.03.2021 <https://journal.fi/janus/article/view/51212/15670?acceptCookies=1>
- Pietarinen J. 1998. Tutkijan ammattietiikan perusta. Lötjönen S. (toim.) Tutkijan ammattietikkaseminaari 12.11.1998. Esitelmä. Viitattu 04.04.2021 [https://www.mv.helsinki.fi/home/niskanen/ammattietiikka\\_kirja\\_opm.pdf](https://www.mv.helsinki.fi/home/niskanen/ammattietiikka_kirja_opm.pdf)
- Poijula, S. 2003. Miten selviytyä työpaikan menetyksestä. Helsinki: Gummerus.
- Poijula, S. & Ahonen, R. 2007. Irtisanotut. Menetyks, muutos ja selviytyminen. Helsinki: Kirjapaja
- Raivio, H. & Karjalainen, J. 2013. Osallisuus ei ole keino tai väline, palvelut ovat! Osallisuuden rakentuminen 2010-luvun tavoite- ja toimintaohjelmissa. Teoksessa Taina Era (toim.). Osallisuus, oikeutta vai pakkoa? Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 156. 12-19, Viitattu

22.2.2021, [https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/64153/JAMKJULKAI-SUJA1562013\\_web.pdf](https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/64153/JAMKJULKAI-SUJA1562013_web.pdf)

Rouvinen-Wilenius, P. 2014. Kohti osallisuutta – mikä estää, mikä mahdollistaa. Teoksessa Jämsén, A. & Pyykkönen, A. (toim.) Osallisuuden jäljillä. Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry. Saarijärvi: Saarijärven offset. 51–68.

Saari, J. 2017, Sosiaaliturvariippuvuus - Sosiaalipummit oleskeluyhteiskunnassa? Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy, viitattu 11.2.2021, <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-03-0366-2>

Saastamoinen, M. 2006. Riskitodellisuus ja aktiivisen kansalaisen ihanne. Teoksessa Saastamoinen, Mikko & Kuusela, Pekka (toim.) Kansalaisuuden ääriviivoja. Hallinta ja muodonmuutokset myöhäismodernilla ajalla. Helsinki: Yliopistopaino Kustannus. 53-84.

Salmi, M., Sauli, H. & Lammi-Taskula, J. 2009. Lapsiperheiden toimeentulo. Teoksessa Lammi-Taskula, J., Karvonen, S. & Ahlström, S. (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi. Helsinki: THL, 78–81.

Salminen, A. 2011. Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin, Vaasan Yliopiston julkaisuja, viitattu 15.6.2021, [https://www.uwasa.fi/materiaali/pdf/isbn\\_978-952-476-349-3.pdf](https://www.uwasa.fi/materiaali/pdf/isbn_978-952-476-349-3.pdf)

Siltaniemi, A., Perälähti, A., Eronen, A., Londén, P. & Peltosalmi, J. 2008. Hyvinvointi ja osallisuus Itä-Suomessa. Kansalaiskyselyn tuloksia. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry.

Smith, A. 1981. An Inquiry into the Nature and Causes of The Wealth of Nations. Alkuperäisteos Kansakuntien varallisuus 1776. Indianapolis, IN: Liberty Classics.

Sosiaali- ja terveysministeriö, 2021. Vastuualueet, hyvinvoinnin edistäminen, osallisuuden edistäminen, viitattu 22.05.2021, <https://stm.fi/osallisuuden-edistaminen>

Suutari, M. 2002. Nuorten sosiaaliset verkostot palkkatyön marginaalissa. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 26. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.

Särkelä-Kukko, M. 2014. Osallisuuden eriarvoisuus ja eriarvoistuminen. Teoksessa Jämsén, A. & Pyykkönen, A. (toim.) Osallisuuden jäljillä. Pohjois-Karjalan Sosiaaliturvayhdistys ry. Saarijärvi: Saarijärven offset. 36.

Terveyden ja hyvinvoinninlaitos, 2021, Osallisuuden edistäminen, viitattu 22.2.2021, <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/osallisuuden-edistamisen-mallit/pitkaan-tyotto-mana-olleiden-tyollistymisen-tuki>

Tepsä, M. 2012, Työ ja työttömyys työllistymishankkeen asiakkaiden kokemuksissa, Pro gradu -tutkielma, Rovaniemi: Lapin yliopisto, viitattu 25.02.2021 <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/61169/Tepsa.Mervi.pdf?sequence=1>

Thernborn, G. 2014. Eriarvoisuus tappaa. Suom. Henttonen, T. Tampere: Vastapaino.

Tilastokeskus, 2021. Tilasto, elinolot, elinolotilasto, viitattu 22.05.2021, [https://www.stat.fi/til/eot/2020/01/eot\\_2020\\_01\\_2021-02-09\\_tie\\_001\\_fi.html](https://www.stat.fi/til/eot/2020/01/eot_2020_01_2021-02-09_tie_001_fi.html)

Townsend, P. 1979. Poverty in the United Kingdom. London: Allen Lane and Penguin Books

Townsend, P. 1993. The International Analysis of Poverty. Hertfordshire: Harvester Wheatsheaf.

Tuomi J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 7. laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vähätalo, K. 1998. Työttömyys ja suomalainen yhteiskunta. Helsinki: Gaudeamus.